

Эш Н. С. ХРУЩЕВТУҢ чугаазынын уланчызы

тур мен деп база катан чугаалаккан тур мен. Чаа саяалдарга ажалдап шыдар каларын канчаар белекпей алганын хире чергези-биле бо шилчигени боттаандыр херек.

Дуржулганын көргүзүп турарын бугаар алдыга, тарылганын дорбелчин-уланчак аргазы чигир свеказын тарып өстүрени механизастаарына чугула ужу-дузалыг болуп турар. Чигир свеказын өстүрүп алыры ышмак күш-ажалды механизастарынын ылым нарын айтырынын шиптирлеринге орук алак сөөлүндө тыылган. Чигир свеказын тарырынын дорбелчин-уланчак аргазын адымында кайда-даа чорутпай турары шынча, харын. Колхозтар болгаш совхозтар свеказы анаа арта-биле тарып, а оң соонда үнүштү шилчигени чорудуп база тарылгаларын ийи угланышынарга ажалдап кылып турарлар, ол чорук күш-ажалдын чарыгалдарынын унут камналганын берип турар. Ынчаарга ол база-ла эки-дир.

Ынчалзак саяалкы чогадыры болгаш свеказын дорбелчин-уланчак тарылганын шипжөдү алдыры дээр орадакыр ужуруттук бис. Ынчаарга артык бурдуларын ап каары ышмак хой күш үнер ынды ажалдан бурун кайлаар төлөдө, дорбелчин-уланчак арга-биле свеказын чангыс аай сортуугу урезинер-биле тарыры улам эки болур. Бир эвес моон чедип алар болза, свеказ өстүрениге ажалдап турар аажок хей санын ажалдын күжүн хостадып, свеказ тарып кол районнарга, ылангыч Украинага бо культураның тарылгаларын калбартап бо-

лур. Чигир свеказынын тарылгаларын дыка калбартап, украинчалар эки ажалдан болжож, республиканың чамдык областтарында, ылангыч барын талакы областтарында бо дугайында улуз аргалар ам-даа бар. Чигир свеказы эки өзүп турар Сибирге свеказ тарылгаларын калбартырынын перспективасын бисте аажок өртүп турар. Красноярскиге, Иркутскиге болгаш Новосибирскиге 5 килограмм чедип турар мырыңдай бугураар аажок улуз даямдарыг кайгамчык эки свеказын өстүрүп турарын мөөз көргүскөнөр. Бир эвес чигир свеказынын тарылгаларын оңче чорудар болзубусса,—ол улуз чедипши болур. Оңу чигир-дип деп алааны база анаа эвес; ол амдынны-даа база, хоолду-даа. Чигир свеказынын продуктулары стодуң эки шимедези болур. Чигир свеказы — колхозтарга болгаш күрүнге кончуг аажыгыт културга, ол болза күрүне бюджетинге эки немелдени берип турар, моон ужурунда чигир свеказы дээр бистин министривин эш Зверев кезеде күздөңи-биле бадыйлап турар. (Залда шимзэн).

Оң аштыда, чигир свеказын зарводтарга ажалдап кылганда малга унелиг чемин бээр. Чигир свеказын тараан чер өске культуларынын өстүрениге кайгамчык эки болур дээрзи билдингир. Бо культура бүтү ниятинин кичээниг чедип ап турар ужуру ол. Чигир свеказынын тарылгаларын моон, сонгаар-даа калбартыр, урезин ажалыңче болгаш оңу тарып өстүренин механизастарыңче улуз кичээниг салыр херек.

Колхозтарын дуржулгалыг кадрлар-биле моон сонгаар-даа быжыглары эргежок чугула

Кадрлар дугайында, оларын шип таарыштыр тургузар, кижиндер болгаш мергезилдик ажаллаар дугайында айтыры — бистин бүтү ажалдыкта кол айтыры болуп турар. Бисте ол эң чугула ажал-херекти чамдык черлерде болгончол, шын эвес көөр чорук таварышкылап турар. Чангыс тодаргай чижектен өргүдөңи.

Орел областың Дмитров районун «Ленинч туку» көдөз ажал-агыл өстүренин колхозчуларын чагазы Топ Комитетке келген. Колхозтун хуралынын өмүңсөңдөн чагага 53 кизи ат салган. Олар мынчап бижээн:

«1959 чылдың ноябрь 28-те бистин колхозтун даргазы эш Степан Никитович Факты СЭКП-нин Дмитров райкомунун бирги секретарынын алам барган. Анаа бистер кончуг-ла хомулаан бис. Бистин даргавыс эш Факт 1954 чылда партия райкомунун зона секретары ажалында колхозча келген турган кизи, а ам колхозчуларын чөшкөзөрлө чокка эш Факты бистен хуваап апарды. Оң велиринин мурунда бистин колхоз хожудангай, ажал-агылы буураан, мал ажалы сандаргай байдалга турган. Эш Факт колхозчуларын мобилизастап, күш-ажалын сагыла-чурумун экижидип шылаан киж. Бистер, колхозчулар, бистин колхозчуларга бугураар удуруткучу келген деп билип, бистер шиптуусу ас-сеткилдиг ажалдап турар апарган бис, колхоз дүргө өзүп эгелзэн.

Партиянын Орел обкомун шын эвес кылган деп санап турар бис. Дмитров райкомунун секретары ажалга областан, партия обкомунун аппаратында канчал кизи тырбылаан чор. Эш Факт ышмак ол ажалга ынчаар быжыг ышмак болгаш анаа бүрүн бердинген ынды колхоз даргазын тырарында райком секретарына кизи тырары чик деп бодар бис». (Залда шимзэн).

Чагаа колхозчуларын ол нияти хуралынын доктааны кошкан, ында чугулап турары:

«1. «Ленинч туку» колхозтун даргазына эш Факты моон сонгаар-даа артырар дугайында дилег кылдыры-биле СЭКП ТК-же колхозчулар чорудар.

2. Колхоз даргазын хуздөгөңдөн эш Факты хостаан херезе чок деп колхозчуларын нияти хуралы санап тур.

3. Колхозту моон сонгаар-даа удуруттук кылдыр эш Факты артырарынын партиянын ТК-зындан болгаш эш Хрущевтун бодундан нияти хурал дилеп турар.

Эштер! Бо дээрге — багай эвес доктаал-дыр. (Залда шимзэн, адыш часнаашыны).

Бо чага-биле болгаш колхоз хуралынын шиптири-биле холбаштыр партиянын дуржулгалыг ажалдакчызы, партиянын Орел обкомунун секретары эш В. С. Марковтан колхозчуларын эки билип турар чүвени обкомда билбей барган ужуру чок деп айтырыскап тур мен. Колхозчуларын күзелдин болгаш турасоруун барымдалавайн олар-биле чүте маргышп турар силер! Обкомду ындыг хемчөзө партиянын шугуму-биле каржып турар-дыр.

Эки ажалдакчыларын шуут организаакчы ажалче чорудар дээр партия бүтү чүвени кылып турар. Бол-

хоста эки дарга бар турда райкомга удуруттук чик болур деп чүвени бистер ханымы-биле медереп билир ужураут бис, эргим эш Марков, оңу билип ап көрүрөң. Мынчан, ындыг колхозча райком секретары хал чек береш, бир эвес ол анаа ынак болза, ары чигирин шепеп көөр ийин джир болгай. (Залда шимзэн).

Эки удуруттук турда колхозче анды-бүрү сургакчылар чоруткан херезе чок, ындыг колхозча оларын кылып чүвени-даа чок. Бир эвес силер эки дарганы ап алган, оңу райком секретарына бадыйлап каар болзунара, колхозтун ажал-херектери-биле ол тода ажалдап шыда-вас-ла болгай. Ам биске район бурзуңне, колхоз бурзуңне, совхоз бурзуңне ажал-херекти ханы билдири боттарынын экирлер, эки организаакчылар бар турар кылдыр ажал ужураут бис. Ынчан ажал улам чедипшикиң болур!

Ынчанга, колхоз даргазынын албанына эш Факты артырып көрүңер, эш Марков. Бистер шиптуусу, бистин бүтү Пленумуусу колхозчуларын дилзэн хандырып бээрзи силерден дилеп тур бис. (Залда шимзэн, адыш часнаашыны).

Эки коммунист, организаакчынын бодунуң колхозтунуң удуруткучуна артырарын колхозчуларын дилеп турары бистин чоргааралымыс-тыр, эштер.

Културанын өзүлдөңи-биле Совет Эвилелинде ниятлеп тургузуу эсерлип турар, ам туруп турары ышмак ындыг тургузутта совет кижилер оң ийи шыдакы албас апарлар деп коммунисттин дайыннары чугулап турарлар. Ажалчы чоңга, улуска бугураат хосталга деп үч дээрин олар билбей турарлар. Капитализмни камгаалакчылары капиталист делегейин, күш-ажалын кижилерин мөчүрүвүн делегейин хостут делегей кылдыр көргүзөрин орадакыр турарлар.

Бир-төө олар капитализмни хостут делегей деп санап турарлар болганда, ол дээрге кызыларанчак болгаш аас-кеңиз чок кижилер-дир, улуска бугураат хосталга деп чү дээрин билеп шыдаас чүве болганда оларын кээргээр апар. Кизи капиталдын дужамындан хостут турда хосталга ынчаарда бар болур.

Колхозчулар Совет чуртта болуп долу эелер кылдыр билеп турар бистин көрүп турарымыс факт кайгамчык чагай эвес деп бис. Коммунист дээр, райкомун секретары дээр колхозчулар боттарынын төлөдөрүн Москвалар чорудуп, ол бистин баштычымыс болзун, ол колхозту удуруттук, чүте дээрге ажалдап ол эки билди, кижилерин чөп организаастаар кизи, ынчанга оң биле бистер шиптуу эки ажалдап турар апарган бис деп дилеп турарынын бистер, коммунисттер чоргааралымыс эргелиг бис. (Ургүлчүлөдиг адыш часнаашыны).

Эштер! Колхозчуларын дилзэн чугаажок хандыр болгаш эш Факты колхоз даргазынын албанына артырар херек. Ынчаарга кошмак азы хожудангай колхозче эки организаакчыны чорударын кайда-ла дилей-дир, оңу хандыр херек. Колхоз бурзуңне эки Факты бээр херек. (Залда шимзэн).

Оңу ынчаар кылдыр херек, эш Марков, ынчанга обласка ажал чедипшикиң чоруп турарын чедип алыр херек.

Орел областа чер кайгамчык эки. Бир эвес силерде дуржулгалыг кадрлар чедипшин турар болза, согелер, өске областтардан дилзэн, олар кижилерин берзин. Бисте эки ажалдакчылар хей, оларын хожудангай участоктарга чорудар херек. Область чогуур турар ужуруттук черин ээлеп, мурнакчы одуругага тур-зун дээр бүтү чүвени кылдыр херек.

Куркужуларга, бодунуң чангыс чурттууларыма каш сөстү база согелсек, оларын шугумчүлөк-сөп тур мен. Эш Л. Н. Ефремов өске обласке ажалдап чоруй барганындан бээр хей эвес үе эртек, а Курск обкомунун болгаш облкүөскөмүн ажалдакчылар колхозчуларын дуржулгазын болгаш санал-оңалын барымдалавайн, көдөз ажал-агыл талазы-биле чамдык шын эвес айтышыкынары берип четтир-гилешер. Олар, чижээлээрге, кукурузаны каш чылдарда тарып турар Калининка суурунуң колхозчуларына чүе гектар хире кукурузанын силоска ажаал албайн, харын урезинге өстүрүп кылдыр сүмелзээр. А калыончуларын бо херекке өөртөк херезе-даа чок турган. Ажал-агылын канчаар чорударын олар боттары четтири-биле билдирер. Ынчаарга бир-төө область удуруткучулары урезин боттары өстүрүп деп «айтышыкынын берген» болганда, олар оңу хуздөп алганар. А түнелмеле чүү болганга? Улустан чугаалакчыры дег, ийи-даа, бүдүн чартык-даа, силос-даа, эки урезин-даа болбайн

барган. Ынчанга херезе чүе? Ол дээрге — эртек үе-чада-дир. Билиргөөңер, эштер, бодунуң хожудангайларынын көргүскөнөр. Урезини урезин ажал-агылынарга өстүрар херек. Американын дуржулгазын ап көрүңер. Оларда фермер бурзу кукурузанын урезини белекпей өстүр-бейя турар. Урезини урезин бурду-дурениге специализастеттыган фирмандан ол ап турар. А бисте дээрге кукурузанын силоска-даа өстүрер, база бодунуң ажал-агылына урезини-даа алырын чамдык кижилер күзөп турар. Бо дээрге кустаржы чорук-тур. Ынчаар кылып болбас. Бистер специализастеттын урезинде чурттап турар бис. Ажал-агылынын специализастаар херек.

Бистер кукуруза талазы-биле дыка эки урезин ажал-агылынын тургускан бис. Урезин ажал-агылынары өске-даа культуралар талазы-биле база тургузар херек, чүте ынчаарда бис бугураат дээр урезинер-биле тарып болур бис.

Бир эвес олар ам эки урезини-ле болза, бүтү-ле назымында ол урезин-биле тарып деп чамдык ажалдакчылар санап турар. Ол дээрге ажал-херекти бүдүрүкчү өзү-биле билди чорук-тур. Урезин канды-даа эки болза, олар үе эртери-биле бодунуң шынарын чидирип турар болгай. Урезини урезин экижидер болгаш чаа сорттарын тургузар талазы-биле селекционерлер ажалдап турарлар, ындыг урезини урезин ажаллаар херек.

Колхозтарга күш-ажалдын төлөвири бүдүрүлгенин өзүлдөңин идиг бээр ужурут

Эштер! Плетелчилер болгаш маанса санал бергенер колхозтарга күш-ажалдын төлөвириг дугайында айтырыгын көдүрүп турдулар. Бо дугайында эштер Ш. Р. Рамшодов, Т. У. Ульжабаев, В. П. Мжаванадзе болгаш өскелер-даа чугулаан. Айтырыгы олар шын тургускан деп санап тур мен.

Бистин заводтарымыс болгаш фабрикаларымыс ажалдап кыларынын нормаларын болгаш өртек доктадырын күш-ажалдын бүдүрүкчүлүгүн өзүлдөңинге хамаарыштыр ургучу эде көрүп турары билдингир болгай. Ол дээрге таарымчалыг болушкун-дур, ындыг практиканың чугулазын ажалчынар эки билеп турарлар.

1953 чылда, хей-хей колхозтар берге байдалга турганда, оларын бут кырында туруп алырында дуза-лап төлөдө, Совет күрүне болза колхозтарын чамдык продукциязы хей-хей совхозтарынын үндүрүп турган продукциязындан ынчан аар өртектерин турган болза-даа, колхоз продукциязына өртектерин дыка улгаттырган. Бир эвес херекти садылап өзү-биле көөр болза, мынчаар чугулаал болур турар: колхозтарын продукциязы күрүнге ында-ла аар болуп турда өртектерин улгаттырган херезе чүе? Ынчаарга бо таварылгалда бистер садыла-дың санажылгаларын эвес, харын хожудаашкыны алып тилээр дугайында колхозчуларга дузалаарынын ниятинин ажал-агылын көдүрүңер эргежок чугулазын удуруттула бодурган бис.

Колхозтарын продукциязына өртектерин тодарып тура чамдык культураларга болгаш продуктуларга өртектерин бек кылдыр берип тур бис дээрзин билеп турган бис. Ынчалзак бир эвес өртектерин бекитес болза, колхозтар берге байдалдан уштуна албас, колхозчуларга четир ажал төлөвири чок болур деп чүвени билеп турган бис: бир-төө күш-ажал чавыс төлөвириг болганда оң бүдүрүкчүлүгүн өзүлдөңи база чок болур.

Ам, бистин колхозтарымыс көдүрүп, бургунаар шипчеп чорунуна, колхозтунуң ажал төлөвири дыка бекитиле апарган. Чамдык районнара ол ажалчынын кижини ажал төлөвириг харын-даа алып турар. Ол чөптүг эес-тир. Ажалчыны ангы бистин ниятелистивити төл күжү болуру билдингир. Ажалчынар болгаш таарымчалар сырып эвилелге каттыкчы алам, помещиктерге болгаш капиталисттерге уду демиселди чорудуп, Совет эрге-чаргырганы доктадып база быжыдып, Улуз Октябрьдин чаалап алышыкынары камгаалавышма, контрреволюцияту уду демиселди келгенер. Терзон чурттуң адалын болгаш хамарышпас чорун камгаалавышма, фашисттер эжелекчилерге уду олар кады чаалакчы турдулар, олар сырып каттыкчы алган кады коммунисттер бөр чыдарлар. А коммунисттер кады чорур деп чүе? Ол чүе дээрге, кады ажалдаар, ниятинин байлап тургузар болгаш ажалчына-даа, колхозчу-даа хомудангы эвес чылдыр, күш-ажалдын ындыг төлөвириг алып дээрн ол-дур. Мен бодан көрүмгө, ол шын болур, эштер.

Умер. Шын-дыр.

Н. С. Хрущев. Кончуг шыл. (Адыш часнаашыны).

Күш-ажал төлөвириг талазы-биле чамдык колхозтар бургунаар-ылгалып үе бергенер. Олар чүгө бодунуң ажалынын үжүн бургунаар чорупкан эвес, харын база оларын продукциязына күрүне боттарынын бекитерин турары-биле ындыг болганар. Ажалчыларын, албан-хаакчыларын болгаш колхозчуларын оргулаарын өстүрени чеди чыл планы көрүп турар. Оңу бистер хайгаарар болгаш күш-ажалдын төлөвириг чөптү таарымчалар ужураут бис. Ынчанга чамдык көдөз ажал-агыл продуктуларына өртектерини дөз көөр дугайында санал кинирип турар өштерин ол инициативанын шын деп санап тур мен. Сөөлү чылдарда оргулаары болгаш колхозчуларын күш-ажалдын төлөвириг өскөн республикалар бо саналды үндүрүп турары дыка чугула. Узбек, таджик, туркмен, кыргыз, грузин колхозчулар бо херекти шын билеп турарлар-дыр.

Күш-ажалдын келерге бекит бекит төлөвириг — күш-хүнүгө 40—50 рубльди — колхозчулар шиптуу эл-бейи турар деп чүвени барымдалаап көөр херек. Чижээлээрге, Грузияны ап көөр болза, күш-ажалдын бекит төлөвириг Кара далайын чамында цитрустар өстүрүп турар колхозчулар ап турар. А оргулаштардын азы дагы районнара колхозчулар өске-даа республикалардазы-биле бир дөмөй ындыг оргулаары ап турарлар.

Умер. Шын-дыр.

Н. С. Хрущев. Бо чугула ажалды чорударда хөлү эртер бербес төлөдө, бодалдыг, оварымчалыг бодурун чүгө сагындырар херек.

Колхозтарда күш-ажал төлөвиригн хемчөөлөрүн тодарында дараазындай байдалга база өөренип көөрү чугула. Күш-ажалдын бекит бүдүрүкчүлүгүн берип турар эки колхозтар бисте бар. Көдөз ажал-агыл өртектерини оң-бо продукттарына өртектерин эскертп турда, олар моон сонгаар-даа мурнакчы байдалды эелде чүвени болгаш аткаар окаттына бирбес кылдыр ынчаар кылдыр херек.

Продукцияга бүтү колхозтарга тааржыр ындыг өртектерин доктадыры кончуг берге болбайн-аан, харын. Бисте колхозтар ангы-ангы. Бир колхозча канды-бир өртек таарымчалык болган болза, эки бүдүрүкчүлүгү чорукту чедип ап шыда-валлак өске колхозча ол куду болур. Ынчалзак продукттарга өртектерини ангы-ангы ажал-агыл бүрүзүңе доктаатынын шыдагымыз билдингир. Продуктуларга садып алырынын өртектерин болгаш колхозтарда күш-ажалдын төлөвириг бодурулгенин өзүлдөңинге идиг берип тур-зун деп чүвени барымдалаап көөр ужураут бис.

Бо херекти дыка оварымчалыг көөр херек дээрзин база катан каттап тур мен. Канды-бир өртектерини эде көөрү чугула. Колхозчуларын күш-ажалдын төлөвириг, чижээлээрге, канды-бир зонага күш-хүнүгүн төлөвириг канды-бир хемчөөлө тодараттыган турар кылдыр колхоз бурзуңне шиптирлерини аргазы-биле таарыштыры чугула, ынчаарга колхозтун күш-ажалын төлөвириг ук зонаның дең участкага ажалдап турар совхозунда ажалчынын ажал төлөвириг бекит эвес кылдыр кылдыр херек.

Чүңү-биле-даа бадытаттырмаан ажал төлөвиригн бодурбас, ынчалза-даа материалдыг санал төлөвириг артып каар болгаш ниятинин бүдүрүлгенин улам ынай хөгжүдөңинге идиг бээр чоруткан бол-

хоччуларын кызгадас кылдыр күш-ажал төлөвиригн ындыг чурумун колхозтарга доктадып тургузары биске чугула бооп турар. Хуваашпас фондурларга, колхозтар аразында оргуларын, урулар интернаттарынын, школаларын, эмнелгелерин туудунга хей херекчилерин кинирип турар апар. Ол чорук колхозтар-даа болгаш колхозчуларга-даа аажыктыг болур.

Экономика талазы-биле кошмак колхозтарга күрүне кредиттерин болгаш чөзөлгөңүн тысымы-биле дузалап келген болгаш дузала-лап-даа турар. Ындыг колхозтарын чамдыкын колхозчуларын күзөөңи бугураар совхозтар кылдыр эде организаастаан, колхозчу кизи совхозтун ажалчыны болу берген, ол, ажал төлөвириг ап турар болгаш ажалчынын ала чогуур чагай чүдүлдерин ажаллап турар. Бир эвес бо бүтүнү колхозчуларга шыны-биле тайылбырап бээр болза олар бил-шип алыр деп бодай-дыр мен.

Мынчанга, көдөз ажал-агыл бүдүрүлгенинде механизасташкынын өзүлдөңинге, колхозчуларын мергезилин бекитенин, күш-ажалдын организаастаар экижээнигн хире чергези-биле колхозтарга кылдыр ажалдын өң-не депшилетип нормаларын болгаш күш-ажалдын төлөвиригн үе-өртектерин үзөлтүр бүдүрүлгелерде оңу кылып турары ышмак ургучу эде көөр болгаш доктадып турар чорук аажыктыг болур. Ол чорук күш-ажалдын бүдүрүкчүлүгүн үзөлтөк чөк өзүлдөңин, ниятинин ажал-агылынын калбарган үндөңиниң дагынаар бүдүрүлгенинде болгаш колхозчуларын материалдыг чагай байдалкы бекитеринге мөөңөзешкинерни ка-вуудерин хандырар.

Колхозтарын болгаш колхозчуларын оргулаарын бекитерин-биле кады, көдөз ажал-агыл продуктуларын бугураарын көдүдөңи болгаш оларын бот-үзенин чингедери ол продуктуларга үрмөктөп садар өртектерин чингедир арганы бээр, ол чорукту бугураат улустан амдырап дөңөлүңи улам ынай көдүрүңгө чагай сандарын чедирер. Моон-биле кады колхозчуларын күш-ажалын төлөвириг ол районун азы областын ажалчынын ажал төлөвиригн дөңөлүңден мурнай бербес ужураут. Чурттуң материалдыг байлаларын деминг күш-ажал-биле тургузуп турар ажалчынар болгаш колхозчулар боттарынын чагай байдалкы бекитерге чангыс аай базым-биле баар ужураут.

Эштер! Совхозтар ажалчынарынын күш-ажал төлөвиригн чамдык таарымча чок чүдүлдерин дугайын чугулаап каарын күзөп тур мен. Чижээлээрге, республиканың Көдөз ажал-агыл министрствозунуң ажал-агыл аппаратын эмин эртер үрдүндү тургускан бооп турар. Бир совхозча ортумаа-биле ол аппаратын 110 ажалдакчылары онаажып турар, оң шипте 25—30 бухгалтерлер, санаакчылар болгаш үчөкчү-тер бар. Бир айың дургузунда со-хозча чүгө күш-ажалдын үчөдүнү болгаш төлөвиригн талазы-биле 1 миллион 800 муң көргүзгелерин айткан 15 муң язы-бүрү арадарын, үчөт хуудустарын болгаш өске-даа санаакчы документаларын бижирин негеттин турар.

Бо эп чок документаларын хынаар аргажок, ынчанга херек кырында ажал төлөвиригн санаарын хыналда-контроль чокка, улуз үрөшкенин берип турар. Чижээлээрге, Кустайн областың «Кара-сук» совхозта чолаачы М. Г. Бессараб айда 761 рубль алып ужу-рут турда, анаа 6.140 рубльди төлөдө. Кочкөтөв областың «Северный» совхозунда Хлеб продуктуларын министрствозунуң № 6 автобазанын чолаачыларына орук бижиктерини меге өчөтөрүн бугураар 772 муң рубльди төлөп берген.

Күш-ажал төлөвиригн болгаш үчөттүң амыг системасы кончуг нарын ышмак-тыр. Ол система бугура-чак, эргижирең болгаш бугураат шын үчөттү база контролу хандыр арганы бербейн турар. Совхозтарда күсөдип турар ажалчынын план-наашкынын, нормалаашкынын, үчө-дүн болгаш күш-ажал төлөвиригн чурумун шын организаастаары — Көдөз ажал-агыл министрствозунуң оргулаам-дыр, силерин хуздөгөң-дер-дир, эш Манцевич. Бир эвес ут-паан болзунза, ол дугайын силерге чугулаап турган-ла болгай.

Көдөз ажал-агыл бүдүрүлгенинде хөгжүдөңинге көдөз ажал-агыл эр-теми улам утул ролду ойноп тур-вар. Умерин бүдүрүлгезе улам чөшкүздөңүрөң, арта-мергезил-дик, салым чалыгын анык артем-нелер боттарынын билигери-биле артемин байлдып база практиктерге көдөз ажал-агылын чорударда ду-залазын дээр оларны Көдөз ажал-агыл артеминин академиязынче болгаш институттарга дидими-биле депшидерис эргежок чугула. Эр-темин албан черлер боттарынын шип-чилдеринин элзэн хей кезин

практиканың чагыларынга үндөз-дөз чорудар ужураут.

Сөөлү беш чылдарын дургузуң-да суурлар туудунуң болгаш чагай-ажалдыгынын талазы-биле улуз ажал чоруттуңган. Көдөз районна-ра 3,5 миллион чурталга бажына-ры, хей-хей школалар, эмнелге-лер, поликлиникалар, урулар асли-лери болгаш садтары туттуңган. Пленумга санал бергеш, «Ызыл Октябрь» колхозтун даргазы эш П. А. Прозоров бодунуң чугаазынын кол кезинге бо айтырыгын чыратты. Оңу саналын шын деп санап турар болгаш оң-биле чөшкөзөңиңиң тур мен. Бисче-даа бол, ам бестин келер үеке келди көөр үенис келген. Чоокта чаа Украинага чорашп, Кса-веровка суурну көргөн мен. Ол кон-чуг эки-даа, улуз-даа суур болган. Ынчалза-даа оңу хей чүдүлдер тала-зы-биле ам-даа эрги өзү-биле тууду-турар болду.

Ам, чижээлээрге, хей каът бажы-нарын колхозчуларга албадап болбас болбайн-аан. Олар анаа чачык-пааннар. Ынчалза-даа бис боттарымыс бо угланышыкынын барымдала-лар ужураут деп чүте дээрге, бот-гун эвес-даа бол, даарта бо айты-рыгже шуут кирер апар бис. Чер сандардыр туттуңган бажынарын ажаалдазын өртек-үзени чангыс черде мөөңө-дир туткан бажынары-нынга бодураа, аар бооп турар. Ындыг суурну чагайаждып турары база берге, хей тротуарларын, көвү-руттарын кылары, суг дамчыдыла-зынын болгаш канализациянын хоор-азаларын салыры негеттинер. Бир эвес колхозчу канализация бөгүн анаа херек чок деп чугулаап тур-за-да, бир-ийи чыл болганда оңу ол негеп келер деп чүвени барымдала-лап көрүңер. Ынчанга чурталга бажынын канчаар дээр тууду алаа чогурул деп чүвени колхозчуга чуга-лаап бербөң дугайы силер-биле бистер бурдуулук болур бис. Мынчан-га суурларын туудунуң талазы-биле колхозчуларга сүмелери-биле дузаалар болгаш бо херекке архи-терларын кириштирер херек. Мен бо айтырыгын дугайында та-раачынар-биле чугулаашкан мен.

Олардан мынча деп айтырдым: — Ийи өгүдө чурттаар квар-тиралардыг бажынын кандыг деп көрүп турар силер? Оларын харылаанын болза: — Ийи өгүдө чурттаар бажыч — ол эки-дир. — А бир эвес дөрт өгүдө чурт-таар квартиралардыг бажыч болза кандыгы? — Ол-даа черле бага

Эш Н. С. ХРУЩЕВТУҢ чугаазының төнчүзү

дөштүг боюн турар, иччала-даа шүгүчүдөл шүгүчүлөп турар кичкин сеткилине баа таарышпас болгай. Шүгүчүлөрдөн мактаары беле болбай-аан. Иччала-даа четпестерин көргөндө, шүгүчүлөрдүн мурнуна ара доктап болбас—ол дээрте партиянын мурнуна кеминг үүлөдиг болур ийик. Четпестерин шүгүчүлөрдөн көрүп. Бир өвөс кым силерин шүгүчүлөрдө кичкин шын-биле билип албас болза, ол чорук силерин шүгүчүлөп турар кичкирге багай болур. Ол болза, херекти алыс утказын оон билбей турар дэни ол-дур. Эки ажалдар болгаш оон уламчиди коммунист тургузар дөш демиселге ХХI съездин салган соруагаларын күөсүдирге улам улуг чедикшикнерин хандыр төлөдө, улус чөптүг шүгүчүлөдө силерин кезээде деткир болгаш партияны

долгандыр улам-на сырый каттыктар. (Ургучүлөдиг адыш часкаашкыны).
Коммунист партиянын Төп Комитетинин Пленуму бодуну ажалдын доозун тур. Эрткен чылдын, чеди чыл планынын баштайгы чылынды дургузунда чуртта кедээ ажал-агынын хөгжүдөзүнүн түнөлдөрүн ол үндүргөн. Бистин социалисттик кедээ ажал-агынысын шын орукта турар дээрин ол түнөлдөрүгүзү турар-дыр. Колхозтарын болгаш совхозтарын ажал-агынын эки чедикшикнерин чедип алган, оларын мурунда перспективалар улам эки апарган. Улустун мурунга бодуну хөгжүдөзүн күөсүтүшпаш, чүгө ак-сеткилдиг ажалдар херек, иччангаш бистин чедикшикнерине көвүдөр.
СЭКП-нин ХХI съездинин шийтпирлерин ботандыры-биле Төп Комитеттин Пленуму кедээ ажал-

агынын улам ийик көдүрөр, кедээ ажал-агы продукциянын бүдүрерин көвүдөр болгаш оон бот-үнезин чингедир талазы-биле, колхозтарын ийити ажал-агынын быжыглар талазы-биле тодаргай хемчеглерин айтыт.
ТК-нын Пленумунун шийтпирлерин бистин чуртувустун ажалчы чонварын бүдүрүлгөннү планын онаалгаларын болгаш социалисттик чарышта боттарынын хулээлгелерин долдур болгаш ажыр күөсүдир дөш демиселдине оларын патриоттук көдүрүшкүнүн хайныктарар. Улусчу инициативанын, совет ижилерин күш-ажылчы болгаш политиктиг илешкейинин чаа чалгынын ол шийтпирлер көдүрүн үндүрөр.
Социалисттик кедээ ажал-агынын хөгжүдөзүнө, коммунист ийитиледиг тургузушкуну чаа-чаа тийлелгелерге! (Динмиттиг, ургучүлөдиг адыш часкаашкыны).

Краснодар край. Кубаньның колхозтарында болгаш совхозтарында чакы тарылгага белеткед чедикшикниг чоруп турар.
Курганск районунуң чүгө чангыс «Кавказ» деп колхозунда бешин тараа болгаш техниктиг культураларын 1.500 ажыр центнер үренинин чакы тарылгага белеткэн.
Чурута: «Кавказ» колхозта сула үренинин арылап турары.
Фото И. Григоревтин.
СЭТА-нын фотохроникасы.

СЭКП ТК-НЫҢ ДЕКАБРЬ ПЛЕНУМУНУҢ ШИИТПИРЛЕРИН АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ИЗИИ-БИЛЕ ХҮЛЭЭП АП ТУРАР

Күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүн

ЯРОСЛАВЛЬ. (СЭТА). Областың хоорайларынын болгаш суурларынын ажалчы чоннары СЭКП ТК-нын Пленумунуң ажалдап турган хунеринде чаа-чаа күш-ажылчы чедикшикнерин чедип алганнар. Улус ажал-агынын чөвүдөзүнүн бүдүрүлгелеринге ол хунерде чеди чылды ийити чылынды планын хуусаазындан эрте доозары дөш чарыш улам калбарган. Ол чарыш Ярославльдин машина дугуу кылды заводунун автомобиль дугуу кылды ажалчы чоннарын мурнакы бригаданын эгелешкенин-биле калбарган. Ол бүдүрүгө чедирине ам бешин автомобильдерге болгаш кедээ ажал-агы машиналарыга херек-дөш дымка хой муң дугууларын чыл программанын ажал бүдүрүгөн. Чарышты эгелешкелерин үлөгери эдербишпаан, «Кызыл перекө» комбинаттың коллектив бүдүн-чар-

тык миллион метр хире техниктиг пос-таазыларын 1960 чылдын программанын саныга берген. Комбинаттын чүс-чүс ажалчынары күш-ажылды бүдүрүшкүнүн талазы-биле чеди чылдык сөөлүгү чылынды денделинде чедө бергеннер.
Партиянын Төп Комитетинин Пленумунуң бодун эрттип турган хунеринде областың он-он колхозтары күрүнеге эйт, сүт болгаш кедээ ажал-агынын өскө-даа продуктуларын садарын талазы-биле боттарынын чыда алган социалисттик хулээлгелерин күөсүткенин дугайын айтканынар.
Ярославль районунуң колхозтары ээти күрүнеге планда көрдүнгенин-ден ийи катап хойну саткан болгаш сүт садарын эрткен чылдындан дымка көвүдеткен, боттарын үренин-нер-биле долдур хандырынткан бол-

гаш тракторлар септелгенин талазы-биле дөртүк кварталдын планын хуусаазындан эрте дооскан.
Рыбинск районунуң кола турар «Творчество» болгаш «Малиновка» колхозтары кайзы хой сүтү сагга-ныл дөш чарыштын түнөлин үндүргөн. Ол ийи колхозтарын саанчылары инек бүрүзүндө 3.300 килограмм сүтү сагга кайзы-даа тийлекчилер болганнар.
СЭКП ТК-нын декабрь Пленумунуң материалдары-биле танышкан, колхоз, совхозтарын малчыннары болгаш тараажылары чаа, бедиктен социалисттик хулээлгелерин ап турарлар.
Чеди чылдык ийити чылынды даалгаларын хуусаазындан эрте доозары дөш чарыш областың бүгү-ле черлеринде улам калбарып турар.

Бедиткен хулээлгелер

СЭКП ТК-нын чаа болуп эрткен декабрь Пленумунуң кедээ ажал-агынын улам ийик көдүрөр дугайында доктаалы чөр болгаш мал ажалчынын продуктуларын элбешкилдиг болуру дөш демиселге көдөзүн ажал-ишчилерин сорук кирип турар.
Чөөн-Хемчик районунуң «Кызыл тараачы» колхозтун фермаларына болгаш кыштагалышкында малчыннарына СЭКП Төп Комитетинин Пленумунуң материалдарын таныштырары массалык-биле чоруп турар.
№1 сүт-бараан фермазынга болган митингине колхоз даргазы эш Ойдуула илеткеп кылган. Кедээ ажал-агынын бүгү адырларына күш-ажылды бүдүрүшкүнүн бедиктерин тодаргай аргаларын айтып берип турар бистин партиянык өөрүп четпиргенин ол митингиниң бүгү киржикчилери илереткен бол-

гаш чеди чыл планынын онаалдаларын хуусаа бетинде күөсүдир талазы-биле чаа социалисттик хулээлгелерин боттарынга алганнар.
Саанчы М. Номаан чүвө чугаалаш:
— Төп Комитеттин Пленумунуң шийтпирлерин бистин ажал-ишчи шийтпирлерини улам күштелдирип турар-дыр. Бодун чеди чылдык бири чылында инек бүрүзүндө 1600 литр сүтү саары хулээлген турган мен, декабрьнын 20-ге чедир 1700 литр сагдым, мичтарга 1960 чылда 2000 литр сүтү инек санындан саарын хулээлген тур мен — деп чугаалаан.
1959 чылда бир инектен-не 1500 литр сүт саар хулээлгенин 1650 литр кылдыр күөсүткен саанчы М. Сержинова эш Номаанын саналын деткивишпаан, боду чаа чылда инек санындан 1900 литрден

эвөш өвөс сүтү саар деп сөзүн берген.
Хойжу О. Садык 1959 чылда 100 баш хой санындан 120 хураганны алдыр дөшүн 127 кылдыр күөсүткен болгаш хой бүрүзүндө 2,8 кг дүктү кыргаш, ам даразында чылда чүс хойдан-на 135 хураганни, бир хойдан 3 кг дүктү аларын хулээлген. Хойжу Кенен база-ла шак ыныг бедиткен хулээлгени алган.
СЭКП ТК-нын Пленумунга ут-тургуч хову бригаданын Чаш-Терек деп черде тараа складында ажалдап турар тараажылары 345 тонна тараа үренинин арылап белеткенин дооскан. Картофель үренинин база белеткеп турар. Тараажылар 1960 чылда тарылга шалын 1900 гектардан 2600 гектар чедир калбаргырын, гектар санындан 17—18 центнерден куду өвөс дүктү өстүрүп аларын шийтпирлөөн.
С. МОНГУШ.

Улуг сорук киришкүн

Барыш-Хемчик районунуң «Кызыл тараачы» колхозунуң партия организациясы (секретары эш Эмер-Сары) СЭКП Төп Комитетинин Пленумунуң материалдарын колхозчуларга таныштырып турар.
Колхоз чөвүгө хой кижи киржикчилер хурал болган. Партиянын кыйгыры-биле улам эки ажал-агынын колхозчулар аңаа хулээлген турган. Хой ажалчынын бригадир эш Дудукпен колхозтун бүгү хой-жууларынын күзелин илереткен.

— Чүс баш хой санындан алдыр хураганнарын санын улам өстүрерин бистин тус-тус хойжууларымыс хулээлген турар. Колхоз ийитизинде 100 баш хойдан-на 105-тен эвөш өвөс хураганны алдыр — деп ол бузуреткен.
— Бистин колхозчу тудугуларымыс 5000 кубометр тудуг илгын белеткенин 1960 чылдын март 1-ниң бетинде бүрүн күөсүдир, ам 1500 кубометри белеткенин бис — деп, бригадир эш Көк-оол чугаалаан.
С. КОМБУЯ-ООЛ.

«Совет Тываның 5 чылы» колхозтун тудугулары база-ла бедиткен хулээлгелерин ап турар.
— Тудуг бригадасы 1960 чылдын февральдын 1-ге чедир тудуг илгын белеткенин доозар болгаш оң 60 хуузун сөөртүп алдыр — деп, тудуг бригадир эш Чакымак бузуреткен. Ол бригадала тудугулар Бопук-оол, Сайын-Белек олар хун бүрүн ажал нормазын 150 хуудан куду өвөс күөсүдир турарлар.
С. КОМБУЯ-ООЛ.

Улуг өөрүшкү-биле

СЭКП ТК-нын декабрь Пленумунуң киржикчилери Кызыл хоорай-ның хой-ниин актив-биле укура-жышыкын кылган. Кедээ ажал-агы техникумуна болган хурага СЭКП обкомунуң бири секретары, декабрь Пленумунуң киржикчиси эш С. Тока чүвө чугаалаан.
СЭКП ТК-нын декабрь Пленумунуң ажалчынын түнөлин база 1959 чылда областың ажал-агы чедикшикнерин болгаш 1960 чылда соруагаларын дугайын эш Тока доңчулап чугаалаан.
Култура эгелешкенин область тип-ографиянын коллективинде коммунист күш-ажыл бригаданын кеңешчигу А. Бывок өсө алгаш:
— СЭКП ТК-нын декабрь Плену-

мунуң доктаалын бистин коллектив танышкан, чеди чылдык ийити чылында бүдүрүлгөн чыл планын бригаданын кеңешчигу декабрь 1-де күөсүдир, ай бүрүнч онаалгаларын 120 хуудан куду өвөс күөсүдирини хулээлгенин — деп чугаалаан. Бодунуң кызымаккай күш-ажылы-биле О. Лопсанчалтың Социалисттик Күш-ажылдын Маадры атты чедип алганыга байыр чедир-бишпаан, мон сонгаар оон-да артык чедикшикнерин болурун эш А. Бывок сеткилини ханызындан күзөөн.
Ол ышкаш даг экспедициянын начальниги эш Погаюл, кедээ ажал-агы техникумунуң сургуулу Ч. Мачын, Кызылдың механикация училищезинин инженер эш Лаптев,

педиституттук башкымы эш Бегин олар санал бергеш, Пленумунуң шийтпирин бүгү совет ижилер-биле бир дөмөй чангыс эп-сеткилдиг хулээл ап турарын илереткен.
— СЭКП Төп Комитетинге болгаш Совет чазакка мөң күш-ажылчыны үнелеп, Социалисттик Күш-ажылды Маадры атты тырыскалынга сагыш-сеткиленин ханызын-да өөрүп четпиргенин илеретпашпаан, 1960 чылда төрүр чөп хой бүрүзүндө-не 170 хураганны аларын хулээлгенин — деп Чөөн-Хемчик районунуң «Октябрь 30 чылы» колхозта 2 клуб бар. Олар культура-массалык ажалдын төвү болуп шыдавып турар. Борта чиде

Бөлүмнерде кичээлдер

Барыш-Хемчик районунуң «Комсомол 30 чылы» колхозунда СЭКП төгүзүн өөренир бир бөлүм, агар политика өөренир ийи бөлүм ажалдап турар. Олар өөредилге чылы эгелзөндөн бээр 8-8 удаа кичээл-дөшөр.
СЭКП төгүзүн өөренир бөлүм 11 бөлүктү дооскан, агар политика өөренир бөлүмнер Н. С. Хрущевтин Америкага чоранынын дугайында материалдарын база ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң Дээди Советтеринин сөөлүгү сессияларынын материалдарын, эш А. Б. Аристовтун Октябрь революциянын 42 чыл оюнга холбаштыр кылган илеткенин өөренип эрткен.
Дынакчыларын кичээлге кээп турарын хууз 90—95-тен куудалайп турар. Партия төгүзүн өөренир бөлүмде В. Кежикей, Тавык-оол, агар политика өөренип турарларын аразында Амыда, Белекпаа, Н. Кежикей, Чадмаа олар боттарынын билин бедитер дөш чүктүдүт өөренип турарлар.
Колхозтун партия организация-зын чөвүзү политиктиг өөредилгенин шынарын бедитеринин айт-гыларын сонургап, партбюро хура-лынга бир пропагандистин инф-ормациясын дыйнап, чугаалашкан болгаш илеретпестерин узулт-ваарынын хемчеглерин алган.
С. СУРУН.

Экономика школазында

СЭКП-нин Сүт-Хөл райкомунуң чанында политиктиг экономика өө-ренириниң ийити чылдык школазы эки ажалдап турар. Инда 14 дынакчылар кичээлдерин 8 удаа эрт-тирген.
Пропагандист эш Лихтин тема бү-рүзүгө хынамчалык белеткенге, дынакчыларга тода, билдингир тайылбырын чорудуп, Совет Эвиле-линин, улус демократиянын чурт-тарынын болгаш капиталисттик чурт-тарынын байдалын дугайын, социалисттик бүдүрүлгө харылазынын капиталисттик бүдүрүлгө харыла-зындан ылгалын амгы үеини амды-ралынын фактылары-биле хол-баштыр тайылбырлап турар. Кичээл бүрүзү сонурганчыг эрттип, дынакчылар тема бүрүзүгө билдир-ня шийтээди ап турар. Дынакчы бүрүзү эрткен темаларга конспекти-лерин тургузуп, билдинмөң чүддө-лөри хамарыштыр айтырылганын пропагандиске салып, боттарынын билин бедитерин орадажып турар-лар.
«Политиктиг экономика» деп өө-редилге номуунуң «Социалисттик бү-дүрүлгө харылазы» деп ийити кер-тир ХХ—ХХIII эгелерин школа-зын дынакчылары өөренип доос-каш, декабрь 21-ге семинар кичээ-лин эрттиргенер. Семинар кичээ-линге дынакчылар эки белеткедиг

келгенер. «Капитализмден соци-ализмге шилчишкни үезинде кол чүддөр», «Социалисттик индустри-ализация», «Кедээ ажал-агынын социалисттик эде тургузары», «Улус ажал-агынын системанын соци-алисттик эде тургузары» деп эгелер-ге делеренгей тайылбырларын ды-накчылар Дерофеев, Павлов, Дур-новцева болгаш оон-даа өскөлөр се-минар кичээлдерге кылганнар.
Чедикшикнер-биле чергелештир школазын ажалында четпестер ба-за бар. Өөренир дөш адын даяз-далып алган чамдык өштер боттары-ның политиктиг билин бедитерин-биле ажалдаш, кичээлдерин хой удаа узуп турарлар. Чижээ, рай-кусскомунуң култура кидининин эргелекчиси коммунист эш Метке, коммунист ажал-агы конторанын начальниги эш В. Сизин, Күрүнө банкынын Сүт-Аксы салбырынин эргелекчиси коммунист эш Горбунов, Сүт-Аксы кедээ Советте коммунист эш М. Сайнот олар кичээлдерге бир, ийи удаа киришкеш, белеткөзөн. Партия өөредилгениге келбес, по-литиктиг билин бедитер дөш ажалдаш коммунисттерин болгаш партия кеңешчигу эвөс активтерин хамарыштыр партия организа-циялары негедени күштелдирер ужураут.
М. СЕВЕН.

Малчыннар ортузунга кижизидилге ажалын күштелдирер

Нитиниң мал бажын өстүрөр, оон продуктул чоруп бедитер ай-тырыг ында ажалдап турар мал-чыннар ортузунга партиялык поли-тиккижиликте ажалды эки ор-ганизастан тургусканындан хамар-жып, херектиң журу индыг тур-бузе, бо айтырыгы Улуг-Хем рай-онунуң Ленин аттыг колхозунда партия организациясы хун бүрүнч кичээлгениге албай турар.
Партия организациясынын чанын-да агитколлективте 30 агитаторлар бар. Оларын колхоз бүдүрүлгенин хол-коо адырларына таарыштыр хуваап тургуспаан.
Колхозтун шөөр малын Улуг-Буу-ра, Биче-Буура, Шитин-Дагларда 15 коданнар кылдыр үскөт кыш-тагладын турар. Инда ажалдап турар малчыннарга бөүгө чедир чан-гыс-даа агитатор барбаан. Чамдык агитаторлар, чижээ, хой фермазын эргелекчиси Анай-оол, зоотехник Даш-оол малчыннарга бара-даа чүг-ле сан-медө чыш алары-биле кызыгаарлаттыгаш, партиянык болгаш чазактын иштин, даштык поли-тиказынын дугайында беседалар кылбай турарлар.
Колхозта 2 клуб бар. Олар культура-массалык ажалдын төвү болуп шыдавып турар. Борта чиде

жек кылдыр Алды-Шынада сүт-бараан фермазында клубтун ажал-ын көргүзүп болур.
Ол клуб одаар ыш-биле хандыр-ишпаан, колдуунда хандыгач тур-рар. Клубтун ишти, дашты хирлиг, клубтун иштинде чангыс-даа пла-кат, агитхуудус, лозунг, диаграмма чок. Клубка массалык кезээлдер, кино, концерт, лекциялар организастан эрттирер турар. Мынчангаш фер-мада ажалдап турар саанчылар болгаш малчыннар хостуг шактарын чалгааранчыг эрттирер турарлар.
Сүт-бараан фермаларында болгаш ыракта чурттап турар малчынна-рын амдыралында таарымчалык байдал тургустунаан. Чижээ, хой-жулар Шулуукай, Уйкан болгаш өскө-даа малчыннар шай, таанын, дус, эйт, сүт садып алдыр дөш кыштын соогунда Шагаан-Арыг хоорайже азы колхоз төвүнде садыгке барып, улуг шүдөл үндүрүп тур-рарлар. Малчыннарын чурттап тур-рар бажынары эки сеттегитимиз.
Малчыннарын хой кезини обла-стык болгаш чамдык төп солуннарын чамдык алганнар. Индыг-даа бол-за ону үрүниң иштинде чедирин бербес чорук барык-ла чанчыл бол-ган. Чижээ, малчыннар Шыжаа, Өнөй-оол, Доспаң-Лама болгаш оон-

да өскөлөриң чачыткан «Шин» солуннарыдан ноябрьның ийити чартында, декабрьның эгезинде алдыр ужураут солуннары ол колхоз-тун почталыон Сепидин бажынын-да беле каап каан чыдар.
Малчыннар ортузунга политиктиг кижизидилге ажалын кошкак тур-гусканынын түнөлинде колхоз 1959 чылда нитиниң мал өстү-ренин болгаш сүт бүдүренин план-ны күөсүтпөш. Хойнуң баш санын өстүренин чыл планынга удуу 600 баш четпес. 100 төрүр хой-лардан 90 хураганнарын алдыр тур-гаш чүгө 65 хураганнарын алган ийикке азы 100 хойлар бүрүзүндө 25 хураганнарын чедир албаан.
1958 чылдын ноябрь айнын 1-ге чедир 213 тонна сүтү саап алган, 1959 чылдын ол-ла үезинде 206 тоннаны азы 6 тонна сүтү чедир ап шыдааан.
Устунде демделгезин четпестер колхозта партия организациясы, оон бөвүзү малчыннар ортузунга политиктиг кижизидилге ажалын күштелдирер, илангы СЭКП ТК-нын декабрь Пленумунуң (1959 ч.) доктаалын амдыралга ботандырап дөш улам күженишкенин ажал-даарын шынгы илетп турар.
Ч. ДОНГАН.

Школада бөлүмнер

Сүт-Хөл районунуң Сүт-Аксы ор-тумак школазынын өөреникчилери өөредилге чылы эгелзөри бидек ян-зы-буру бөлүмгерге күзелдин-биле бижиткелөөш, хандыкшылдыг өө-ренип эгелзөвөр. Илангы автома-шина болгаш трактор тургузуу өө-ренир бөлүмде үстүкү класстарын өөреникчилери кирген. Ол ийи бөл-гүмнү башкы И. Суеликов үндүрүп, кичээл үезинде машина, тракторун аңгы-аңгы кезектерин көргүзүп, до-лу тайылбырын берип турар.
Автомашина бөлүмүндө 20 кижи, трактор бөлүмүндө 10 кижи өө-ренип турар. Олар бөлүмнерин доос-каш, чөлаачылар, трактористтөр өргөш чедип алдыр.

Ол ышкаш кино аппараты өө-ренир бөлүмде 10 кижи киржи, олар «КШ» деп аппараттын тургузуун өөренип эгелзөш. Балгунуң кир-жикчилери чокта чаа школазын кылуунга боттары баштайгы кино-ну үндүргенер. Оларынчүзүгүзү дайы-ла кино үндүренин практи-казын өөренип алган.

М. ЧЕЧЕН-ОО

Бараанны малчыннарже

Тес-Хем райпозу ыраккы ларда малчыннарын эргелек чү херектел барааннары-биле хандыра-рынче чогуур кичээлге салбайн тур-рар. Илангы «Ак-Эрик» колхозун Шара-Нуур, Божалыг болгаш Агар ховуунда турар малчыннарыга мал кыштагалашкынын эгелзөндөн бээр районун автолавказы чангыс-даа катап барбаан. Малчыннар чү-ле шай, отту-мыш болгаш өскө-даа үүрөк барааннар дөш колхоз төвүнде магазинче чоруп ужурга таваржып турар.
Колхоз төвүнде кедээ магазин (эргелекчиси эш Хажылай) малчыннарын негедө херектелгенин дыйнагыр өвөс ажалдап турар.
Хойжу эш Балдаң ул магазинден керосин садып алдыр-биле келгеш, ийи хонук манаан. Бо бүгү болза садыгынын ажалдаар шалын ба-рындаа кичээлгө чок чоруудаа болуп турар.

Колхоз төвүнде кедээ магазин (эргелекчиси эш Хажылай) малчыннарын негедө херектелгенин дыйнагыр өвөс ажалдап турар.
Хойжу эш Балдаң ул магазинден керосин садып алдыр-биле келгеш, ийи хонук манаан. Бо бүгү болза садыгынын ажалдаар шалын ба-рындаа кичээлгө чок чоруудаа болуп турар.

Райпо баштаар чери ыраккы ода-ларда малчыннарын бараан-биле үзүктөл чок хандырып, малчыннар ортузунга садыгашкынын экижи-дер талазы-биле боттут хемчег ала-а чогуур.

М. АЛДЫН-ХЕРЕЛ, ферма эргелекчиси.

ЧАА ЁЗУ-БИЛЕ АЖЫЛДААРЫНЧЕ

Бистин малчыннарымыс чеди чылдык баштайгы чылы—1959 ажал-агы чылында нитиниң мал ажалын хөгжүдөзүрүн херээ дөш күженишкенин ажалдаан дээрин демделзөри чүгүлө. Оон түнөлинде колхоз нитин малдын баш санын ө-стүренин чыл планын чүзүн зайы-биле чедикшикниг күөсүткен. Кү-рүнеге сүт садарынын планын ар-тель 105 хуу, эштинин—100 хуу, дүктүүн—117,4 хуу күөсүдир шы-даан.
С. Чүлдүм эргелекчилзөөн сүт-бараан фермазы бир инектен орту-маа-биле 900 кг сүтү сагган. Бо ферма СЭКП райкомунуң, райку-сскомунуң сүт саалдазынын талазы-биле фермалар аразында шилчир кы-зыл тугун чаалап алган. Артель кү-рүнеге сүт садарынын чыл планын-да ажыр 12900 кг сүтү сагган. Хой фермазы (эргелекчиси Халар-баа) чүс хойдан-на 114 хураганны хозуун адалар-сурагалыг хойжузу эш О. Лопсанчал бодунуң чугаазы-га демделгезин.

Бистин малчыннарымыс чеди чылдык баштайгы чылы—1959 ажал-агы чылында нитиниң мал ажалын хөгжүдөзүрүн херээ дөш күженишкенин ажалдаан дээрин демделзөри чүгүлө. Оон түнөлинде колхоз нитин малдын баш санын ө-стүренин чыл планын чүзүн зайы-биле чедикшикниг күөсүткен. Кү-рүнеге сүт садарынын планын ар-тель 105 хуу, эштинин—100 хуу, дүктүүн—117,4 хуу күөсүдир шы-даан.
С. Чүлдүм эргелекчилзөөн сүт-бараан фермазы бир инектен орту-маа-биле 900 кг сүтү сагган. Бо ферма СЭКП райкомунуң, райку-сскомунуң сүт саалдазынын талазы-биле фермалар аразында шилчир кы-зыл тугун чаалап алган. Артель кү-рүнеге сүт садарынын чыл планын-да ажыр 12900 кг сүтү сагган. Хой фермазы (эргелекчиси Халар-баа) чүс хойдан-на 114 хураганны хозуун адалар-сурагалыг хойжузу эш О. Лопсанчал бодунуң чугаазы-га демделгезин.

С. Кандан дөш ышкаш хойжулар-нын кайзында-да хойлардан 80-80 ажыр хураганнар ам төртүтүн-генин алдынаан, хой санындан 2 кг дүктү кыргаш.
Саанчы С. Анай эрткен ажал-агы чылында бир инекке онааш-тыр 1518 кг сүтү сагган. Инек ка-дарчызы С. Шыдрааның ажалга-зында мыйыстыг бода малдын баш бүрүзүгө дун-хунде ортумаа-биле дени немелдөөн 1000 грамм чедип турган. Бадарчы зайын, күзүн инек-терин дүне база одаладып келген, илчичар орта оларын сүткүрү не-мешкен. Сиген белеткериңге болгаш чаа кажалар тууарына анык хой-жулар Дапкай, Чапталмаа, бызаа ажалкчызы Комбу болгаш оон-даа өскөлөр илешкейлиг ажалдааннар.
Артель баштаар чери малга чи-дирттир дусту четпери-биле кыш-тагларда чедирген, мынар сиген сөөртүлгези кидин чоруп турар. Чүгө мал ажалындан бир миллион рубль чыгып орлга 1959 чылда алдынан. К. Салчак, С. Салчак,

дир чоруттунаан. Тус черинч хову-нарын дүктүг уксааның кошкарла-ры-биле эдеритпирер ажал четпес чоруттунуп турган. Бүгү өшкүнү чүгө 15 хуузду экижиткен уксаан-ды. Төп сүт-бараан фермазынын төлөвилде Суугар кылдынын турар тудуу доозулбаан. Ферма ажалда-чыларынын орап-суур-биле ханды-рылгазы ам-даа четпес. Устунде айттыгаш четпестерин чаа ажал-агы чылында узуткарын бистин чугула соруугагы болур. Малчын-нарга четпир санын чуртталга ба-жынарын, кызыл бузунуң, чунар бажынын туулары, төп сүт-бараан фермазын механизаастары көрдүн. Партия организациязынын ху-ралыга бо бүгү айтырылганын шийтпирлөөн. Шийтпирин күөсүдир дөш чаа ёзу-биле боттут ажал-даар ужураут бис.

А. АДЫГБАЙ, Бай-Тайга районда «Тийлегө» колхозтун партия организациязынын секретары.

